

Јасмина Ћирић

М. СТОЈКОВИЋ, ВЕК ОД ОСНИВАЊА ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
У СКОПЉУ (1920 – 2020) – ОСНИВАЊЕ И ПОЧЕЦИ: ЈУБИЛЕЈ ПРВЕ
ВИСОКОШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ ЈУЖНЕ СРБИЈЕ, СКОПЉЕ 2023.

Jasmina Ćirić

M. STOJKOVIĆ, THE FOUNDATION OF THE FACULTY OF PHILOSOPHY
IN SKOPJE: A CENTURY OF HISTORY (1920-2020) - ESTABLISHMENT
AND BEGINNINGS: THE JUBILEE OF THE FIRST HIGHER EDUCATION
INSTITUTION IN SOUTHERN SERBIA, SKOPJE 2023.



У издању Српског културно-информативног центра Спона недавно је објављена књига *Век од оснивања Филозофског факултета у Скопљу (1920 – 2020) – оснивање и почеци: Јубилеј прве високошколске установе Јужне Србије* аутора Милоша Стојковића, мастер историчара. Књига садржи 312 страна, од чега је 223 стране основног текста са напоменама, док је на осталим страницама приложен изузетно значајан илустративни материјал који документује одговарајуће делове текста.

Имајући у виду да је књига објављена уз финансијску подршку Министарства културе Републике Србије, заиста је јасно да је реч о публикацији од изузетног значаја за историју ове, по свему, једне од најзначајнијих високошколских установа основаних у међуратном периоду.

Књига садржи шест поглавља: *Оснивање, делатност и обнова факултета (1920-1946); Филозофски факултет: Научни и друштвени центар Скопља и Јужне Србије; Брига о студентима; Наставни кадар – научна и грађанска елита једног доба (1920-1941); Аница Савић Ребац (1892 – 1953); Прилози уз посебно издвојене изворе и литературу.*

У првом се осветљава период од оснивања Факултета 1920. године до Априлског рата 1941. године, док се у другом сагледавају институције и установе које је изнедрио Филозофски факултет и његови чланови и са којима је имао директну везу. У трећем поглављу аутор разматра услове студирања за студенте, са посебним освртом на подизање модерног студентског дома, установљавања стипендије у

The book *The Foundation of the Faculty of Philosophy in Skopje: A Century of History (1920-2020) - Establishment and Beginnings: The Jubilee of the First Higher Education Institution in Southern Serbia* by Miloš Stojković, MA in History, was recently published by the Serbian Cultural and Information Center „SPONA“ from Skopje. This publication is a significant contribution to the history of higher education in the region, and its financial support from the Ministry of Culture of the Republic of Serbia highlights its importance.

The book consists of 312 pages, including an impressive collection of illustrative materials that document the corresponding sections of the text. The main text, which comprises 223 pages with notes, offers a thorough examination of the foundation and early years of the Faculty of Philosophy in Skopje, providing valuable insights into the establishment of one of the most important higher education institutions in Southern Serbia during the interwar period.

Stojković, with his extensive knowledge of the subject, has managed to deliver a comprehensive and engaging account of the faculty's history. His writing style is clear, concise, and scholarly, making the book accessible to a broad audience, from students to experts in the field.

Overall, *The Foundation of the Faculty of Philosophy in Skopje: A Century of History (1920-2020) - Establishment and Beginnings: The Jubilee of the First Higher Education Institution in Southern Serbia* is a well-researched and well-written publication that deserves recognition for its contribution to the history of higher education in the region.

сврху подршке талентованим или материјално угроженим студентима. У четвртом делу приложене су биографије као и радови професора и сарадника Факултета. Док је пети део посвећен лику и делу Анице Савић Ребац. Шести део у облику додатка представља спискове студената, наставног кадра, активности Филозофског факултета и сродних установа током међуратног периода, уз фото прилоге исечака из тадашње дневне штампе и сачуваних докумената.

Како Стојковић и сам истиче Филозофски факултет у Скопљу је био расадник и утемељивач многих других културних, научних, уметничких, грађанских, музејских и образовних институција, од којих неке постоје и до данас (у другом облику и суштини, али се позивају на традицију претходника): Универзитетска и прва јавна библиотека (1920), Скопско научно друштво (1921), Академско литерарно друштво „Његош“ (1921), Српско географско друштво – одсек у Скопљу (1922), Академско географско – етнографско студентско друштво „Јован Цвијић“ (1922), Народни Универзитет у Скопљу и Јужној Србији (1923), Музеј Јужне Србије (1924), Друштво за српски језик и књижевност (1926), Академско певачко друштво „Обилић“ (1928), Студентски дом „Краља Петра I Ослободиоца“ (1934), Педагошко друштво (1937), Црквени музеј (1937), Етнолошко друштво (1939) итд.

Након ослобођења јужних крајева Старе Србије и Македоније 1912. године, указала се потреба увођења редовног стања у свим сферама живота, па тако и у народној

The book contains six chapters: *Establishment, Activity, and Renewal of the Faculty (1920-1946)*; *Faculty of Philosophy: Scientific and Social Center of Skopje and Southern Serbia*; *Student Care*; *Teaching Staff - Scientific and Civil Elite of an Era (1920-1941)*; *Anica Savić Rebac (1892 - 1953)*; *Contributions to Specially Selected Sources and Literature*.

The first chapter sheds light on the period from the founding of the Faculty in 1920 until the April War of 1941, while the second chapter examines the institutions and establishments that the Faculty of Philosophy and its members had a direct connection with. In the third chapter, the author discusses the conditions for students' studies, with a special emphasis on the construction of a modern student dormitory, the establishment of scholarships to support talented or financially disadvantaged students. The fourth part contains biographies and works of professors and associates of the Faculty. While the fifth part is dedicated to the life and work of Anica Savic Rebac. The sixth part, in the form of an appendix, presents lists of students, teaching staff, activities of the Faculty of Philosophy and related institutions during the interwar period, with photo attachments of excerpts from the daily press of that time and preserved documents.

As Stojković himself emphasizes, the Faculty of Philosophy in Skopje was a breeding ground of many other cultural, scientific, artistic, civic, museum and educational institutions, some of which still exist today (in a different form and essence, but citing the tradition of their predecessors): the University and the first public library (1920), the

просвети и вишем образовању, које је на југу Краљевине Србије били на врло ниском ступњу, са више од 90% неписменог становништва.

Најаву оснивања новог факултета у Скопљу представља доношење Закона о Универзитету Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца у Љубљани, који је донет 23. јула, а ступио на снагу 23. августа 1919. године у Службеним новинама Краљевства СХС, бр. 85/19.4 Ову идеју нарочито су истицали научници из области друштвено – филолошких и природно – етнолошких наука, међу којима прво место заузима Јован Цвијић, тадашњи ректор Универзитета у Београду.

Први изабрани наставници скопског факултета своју прву седницу Савета факултета одржали су 9. маја 1920. године у згради београдског Ректората (Капетан – Мишино здање). Седници су присуствовали, испред Ректората универзитета, Јован Цвијић, ректор, као и професори Александар Белић и Станоје Станојевић, а у име Факултета професори Тихомир Остојић, Степан Куљбакин и Радослав Грујић. На седници је једногласно изабран за првог декана др Тихомир Остојић. За заступника и заменика декана изабран је др Радослав Грујић.

У подпоглављима која следе аутор хронолошки образлаже све чињенице које су утивале на развој Филозофског факултета у Скопљу у периоду 1920 – 1941. године, али и на турбулентне околности као што су три покушаја укидања факултета (1925., 1927., и 1933.). На челу заједничке активности спасавања рада Филозофског факултета стао је знаменити архитекта и најпознатији

Skopje Scientific Society (1921), the Academic Literary Society „Njegoš“ (1921), the Serbian Geographical Society - branch in Skopje (1922), the Academic Geographic-Ethnographic Student Society „Jovan Cvijić“ (1922), the People’s University in Skopje and Southern Serbia (1923), the Museum of Southern Serbia (1924), the Society for Serbian Language and Literature (1926), the Academic Singing Society „Obilić“ (1928), the Student Home „King Peter I Liberator“ (1934), the Pedagogical Society (1937), the Church Museum (1937), the Ethnological Society (1939), etc.

After the liberation of the southern regions of Old Serbia and Macedonia in 1912, there was a need to introduce regular conditions in all spheres of life, including public education and higher education, which were at a very low level in the south of the Kingdom of Serbia, with more than 90% illiterate population.

The announcement of the establishment of a new faculty in Skopje represents the adoption of the Law on the University of the Kingdom of Serbs, Croats, and Slovenes in Ljubljana, which was passed on July 23 and came into force on August 23, 1919, in the Official Gazette of the Kingdom of SHS, no. 85/19.4. This idea was particularly emphasized by scientists in the field of social-philological and natural-ethnological sciences, among whom Jovan Cvijić, then Rector of the University of Belgrade, took the first place.

The first elected teachers of the Skopje faculty held their first Council meeting on May 9, 1920, in the building of the Belgrade Rectorate (the Captain-Miša’s mansion). The meeting was attended by Jovan Cvijić, Rector,

градоначелник Скопља – Јосиф Михаиловић (1929- 1936, 1940-1941). Михаиловић је донео одлуку да факултет буде спасен оснивањем тзв. Акционог одбора у чему му је у великој мери помагао и др Радослав Грујић.

Нарочито је дирљиво описано оснивање *Годишњака скопског Филозофског факултета*, часописа у којем су објављивани значајни радови професора и најбољи радови студената Факултета из области археологије, језика, књижевности, политичке и црквене историје, историје уметности, филозофије, педагогије, географије, антропогеографије, етнологије, дијалектологији и других.

У посебном подпоглављу аутор описује и политичке околности које су довеле до престанка рада. Због отворене подршке илегалном и забрањеном комунистичком покрету који је позивао на предају и дезертерство војске, сецесију делова Краљевине Југославије и њен нестанак, професор филозофије на факултету, Душан Недељковић и његов асистент Вуко Павићевић бивају ухапшени и послати у радни логор у Билећи 1940. године. Након краткотрајног Априлског рата 1941. године, професор Душан Недељковић, највећи део периода окупације провешће у комунистичком покрету, за шта ће након 1944. године бити награђен могућношћу да предводи комисију на Београдском универзитету за утврђивање ратних злочина окупатора и њихових помагача. Међу многим професорима којима је ова комисија укинула академску част и грађанско право,

as well as professors Aleksandar Belić and Stanoje Stanojević, on behalf of the University Rectorate, and professors Tihomir Ostojić, Stepan Kuljbakin, and Radoslav Grujić on behalf of the Faculty. Dr. Tihomir Ostojić was unanimously elected as the first dean, and Dr. Radoslav Grujić was elected as the representative and deputy dean.

In the following subchapters, the author chronologically explains all the facts that influenced the development of the Faculty of Philosophy in Skopje in the period from 1920 to 1941, as well as the turbulent circumstances such as three attempts to abolish the faculty (in 1925, 1927, and 1933).

The famous architect and the most well-known mayor of Skopje, Josif Mihailović (1929-1936, 1940-1941), stood at the forefront of the joint efforts to save the work of the Faculty of Philosophy. Mihailović made the decision to save the faculty by establishing the so-called Action Committee, in which he was greatly assisted by Dr. Radoslav Grujić.

The establishment of the *Yearbook of the Skopje Faculty of Philosophy* is particularly movingly described in which significant works of professors and the best student works from the fields of archaeology, language, literature, political and church history, art history, philosophy, pedagogy, geography, anthropogeography, ethnology, dialectology, and others were published.

In a separate subsection, the author describes the political circumstances that led to the cessation of work. Due to the open support of the illegal and banned communist movement, which called for surrender and desertion of the army, secession of

био је и Радослав Грујић, његов дугогодишњи колега и декан са скопског Факултета.

Када је у питању развој историјске науке и њој сродних дисциплина, друго поглавље књиге пружа велики број одговора, а пре свега пружа податке о оснивању Скопског научног друштва 1921. године. Надзорни одбор СНД чинили су др Радослав М. Грујић (председник), Риста Огњановић и Драгомир С. Обрадовић. Друштво је себи ставило за циљ да „највишим просветним средствима делује на културно-просветни препород јужних крајева, а нарочито обрати пажњу, да научним методама, у слици и речи фиксира целокупно стање материјалне и духовне културе у овим областима у доба када смо их ослободили, да би на тај начин и потоњим генерацијама нашим и целога културног човечанству пружило могућност, да се што очигледније и поузданије увере о културним напорима, што их ми имамо да уложимо на препорођај ове тако важне области наше“. Радослав Грујић је на челу Гласника скопског научног друштва остао све до одласка из Скопља 20. октобра 1937. године.

Уз ово подпоглавље издваја се подпоглавље посвећено Радославу М. Грујићу, покретачу систематизовања, организовања науке у Скопљу. Грујић је нарочит траг оставио у Музеју Јужне Србије којем аутор посвећује посебну пажњу. Десетине страница аутор, Милош Стојковић, посветио је делатностима које су обављане у Музеју Јужне Србије, музејским одељењима. Издваја се разматрање локације Музеја, будући да је Радослав Грујић издејствовао

parts of the Kingdom of Yugoslavia, and its disappearance, Professor of Philosophy at the Faculty, Dušan Nedeljković, and his assistant Vuko Pavićević were arrested and sent to a forced labor camp in Bileća in 1940. After a brief April War in 1941, Professor Dušan Nedeljković spent the majority of the occupation period in the communist movement, for which he would be rewarded after 1944 by being given the opportunity to lead a commission at the University of Belgrade to determine war crimes committed by the occupiers and their collaborators. Among the many professors whose academic honors and civil rights were revoked by this commission was Radoslav Grujić, his longtime colleague and dean at the Skopje Faculty.

When it comes to the development of historical science and related disciplines, the second chapter of the book provides a large number of answers, primarily providing information about the founding of the Skopje Scientific Society in 1921. The Supervisory Board of the Society was composed of Dr. Radoslav M. Grujić (president), Rista Ognjanović, and Dragomir S. Obradović. The Society set itself the goal of „acting with the highest educational means on the cultural and educational revival of the southern regions, and particularly paying attention to fixating, by scientific methods, in pictures and words, the entire state of material and spiritual culture in these areas during the time when we liberated them, so that it can provide future generations and the whole cultural humanity with the possibility to be more clearly and reliably convinced of the cultural efforts that we have to invest in the revival of this important area of ours.“ Dr. Radoslav

рестаурацију Куршумли хана ради смештаја музејског лапидаријума. На овом месту аутор указује на податак који је мање познат широј јавности: „Под јурисдикцијом Скопљанске митрополије налазиле су се неке од најзначајнијих задужбина Немањића и њихових сродника, а које су се после вишевековне запустелости налазиле у врло лошем стању“. Оснивањем црквеног музеја у Скопљу 1937. године употпуњена је музејска понуда Скопља и Јужне Србије, а истовремено је и задовољена још једна значајна културно – научна и црквена потреба. Отварањем Црквеног музеја царско Скопље је прво у Краљевини Југославији добило специјализовани црквени музеј, а у оквиру њега такође прву Галерију фресака Јужне Србије. Велику подршку идеји митрополита скопљанског Јосифа (1931 – 1957) за оснивање црквеног музеја у Скопљу пружио је проф. Грујић, тадашњи управник Музеја Јужне Србије и декан Филозофског факултета.

Осим детаљних података о првој библиотеци у Скопљу, затим фонду за стипендије најбољим студентима, аутор нас упознаје и са именима наставника који су предавали на Филозофском факултету у Скопљу. Укупно је на Филозофском факултету у Скопљу у периоду од 16. децембра 1920. до 3. априла 1941. године било ангажовано 100 професора и сарадника у настави, у свим звањима. Међу њима свакако би неизоставно требало поменути знамените научне делатнике, великане историографије као што су: Атанасије Урошевић, Владимир Мошин, Грга Новак, Миодраг Ал.

Грујић remained at the head of the Skopje Scientific Society's Gazette until his departure from Skopje on October 20, 1937.

This subchapter highlights the section dedicated to Radoslav M. Grujić, the founder of the systematization and organization of science in Skopje. Grujić left a particular mark on the Museum of Southern Serbia, to which the author devotes special attention. The author, Miloš Stojković, dedicated dozens of pages to the activities carried out in the Museum of Southern Serbia and its museum departments. The consideration of the location of the museum stands out, as Radoslav Grujić secured the restoration of Kuršumli Han for the accommodation of the museum lapidarium. At this point, the author points out a fact that is less known to the wider public: „Under the jurisdiction of the Skopje Metropolitanate, some of the most significant endowments of the Nemanjić dynasty and their relatives were located, which, after centuries of neglect, were in very poor condition.“ The establishment of the Church Museum in Skopje in 1937 completed the museum offer of Skopje and Southern Serbia, while also satisfying another significant cultural, scientific, and church need. With the opening of the Church Museum, the imperial Skopje became the first specialized church museum in the Kingdom of Yugoslavia, and within it, the first Gallery of Frescoes of Southern Serbia. Prof. Grujić, the then director of the Museum of Southern Serbia and dean of the Faculty of Philosophy, provided great support to the idea of Metropolitan Joseph of Skopje (1931-1957) for the establishment of the Church Museum in Skopje. In addition to providing detailed informa-

Пурковић, Николај Љвович Окуњев, Радослав Грујић, Светозар Радојчић, Франс Месеснел, Харалампије Поленаковић. Међу гостујућим професорима свакако би требало поменути да су били ангажовани и многи други познати професори и стручњаци: Александар Соловјев, Никола Вулић, Никола Радојчић, Александар Дероко, Томо Смиљанић – Брадина, Јован Радонић, Миодраг Грбић, Жарко Татић, и др.

У овом делу књиге нарочито се издваја поглавље посвећено Аници Савић Ребац која је била прва жена универзитетски професор у Скопљу. Аутор јој посвећује нарочиту пажњу питајући се зашто је на маргини сећања у Скопљу. Излажући животопис Аничиног супруга Хасана, који се као добровољац борио у Кумановској бици октобра 1912. године, аутор подсећа да је Аница дошла у Скопље пратећи свог супруга који је био смењен са положаја начелника одељења за муслимане Министарства просвете и вера у Београду. Стога је постављен за управника Дирекције муслиманских вакуфских имања (данас зграда „Ибни Пајко“ у Скопљу), истовремено предавајући оријенталне језике у скопљанској Великој Медреси. Аница је у Скопљу најпре радила као професор латинског, грчког, немачког и француског језика у Женској реалној гимназији „Краљица Марија“ и Великој медреси „Краља Александра I“ (осн. 1924. г.). На Великој медреси је била професор поменутих језика све до марта 1941. године, с прекидом од октобра 1938. до марта 1939., када је била додељена Женској реалној гимназији у Новом Саду.

tion about the first library in Skopje and the scholarship fund for the best students, the author also introduces us to the names of the professors who taught at the Faculty of Philosophy in Skopje. A total of 100 professors and teaching associates were engaged in teaching at the Faculty of Philosophy in Skopje from December 16, 1920, to April 3, 1941, in all positions. Among them, it is essential to mention prominent historians such as Atanasije Urošević, Vladimir Mošin, Grga Novak, Miodrag Al. Purković, Nikolaj Ljvovich Okunjev, Radoslav Grujić, Svetozar Radojčić, Frans Meseznell, and Haralampije Polenakovikj. Among the visiting professors, it is worth noting that many other well-known professors and experts were engaged, such as Aleksandar Solovyov, Nikola Vulić, Nikola Radojčić, Aleksandar Deroko, Tomo Smiljanić-Bradina, Jovan Radonić, Miodrag Grbić, Žarko Tatić, and others.

This part of the book is particularly dedicated to Anica Savić Rebac, who was the first female university professor in Skopje. The author pays special attention to her, wondering why she is on the margins of memory in Skopje. Presenting the biography of Anica's husband Hasan, who fought as a volunteer in the Battle of Kumanovo in October 1912, the author reminds us that Anica came to Skopje accompanying her husband, who had been dismissed from the position of the head of the Muslim Department of the Ministry of Education and Religion in Belgrade. Therefore, he was appointed as the director of the Directorate of Muslim Waqf Properties (today the building of „Ibn Pajko“ in Skopje), while teaching Oriental languages at the Skopje Great Madrasa. Anica ini-

У Скопљу су живели недалеко од зграде Велике Медресе, у улици Краљице Марије бр. 3 (данас Илинденска улица), у којој су махом становали професори, учитељи, виши чиновници и официри – градска културна и друштвена елита тог доба. На позив Филозофског факултета у Скопљу исте године почиње предавати латински и грчки језик као хонорарни професор, поставши тиме прва жена универзитетски професор у Скопљу и целој Југославији. Од раније суочена са бројним отпорима интелектуалне и академске заједнице, из разлога чисте суревњивости колега, професори на Филозофском факултету у Скопљу, али и касније у Београду, упорно су одбијали њене апликације за сталним професорским местом на некој од катедри Универзитета, па је 1932. године први пут и пензионисана. У међувремену је докторирала, да би се 1936. године пријавила на конкурс за избор наставника у звање доцента Филозофског факултета, али нажалост није била изабрана. Од посебне је важности чињеница да се Аница Савић дописивала са Томасом Маном, али је сачувано свега једно писмо из 1929. године које је Ман упутио Аници док је живела у Скопљу. Аутор је приложио фотографију писма, а истовремено даје и податак да је исто тако, захваљујући Станиславу Винаверу, Ребека Вест посетила Скопље где су јој водичи били Аница и Хасан Ребац.

У шестом поглављу приложен је азбучно класификован списак свих професора, доцента и асистената Филозофског факултета у Скопљу 1920-1941., затим списак

tially worked in Skopje as a professor of Latin, Greek, German, and French language at the Queen Maria Women's Real Gymnasium and the King Alexander I Great Madrasa (founded in 1924). At the Great Madrasa, she was a professor of the aforementioned languages until March 1941, with a break from October 1938 to March 1939, when she was assigned to the Women's Real Gymnasium in Novi Sad. They lived in Skopje, not far from the Great Madrasa building, on Queen Marie Street No. 3 (now Ilinden Street), where professors, teachers, senior officials, and officers lived, the city's cultural and social elite of the time. At the invitation of the Faculty of Philosophy in Skopje, in the same year, she began teaching Latin and Greek as an honorary professor, becoming the first female university professor in Skopje and the whole of Yugoslavia. Earlier, she faced numerous resistances from the intellectual and academic community, due to the sheer competitiveness of colleagues. Professors at the Faculty of Philosophy in Skopje, but also later in Belgrade, persistently refused her applications for a permanent professorial position at one of the university departments, so she was retired for the first time in 1932. In the meantime, she obtained a doctorate, and in 1936, she applied for a competition for the appointment of an associate professor at the Faculty of Philosophy, but unfortunately, she was not selected. Of particular importance is the fact that Anica Savić corresponded with Thomas Mann, but only one letter from 1929 addressed by Mann to Anica while she lived in Skopje has been preserved. The author attached a photograph of the letter and at the same time provides information that,

дипломираних студената у периоду од 1920. до 1939. Након тога следи попис чланова Гласника скопског научног друштва (почасни, редовни, дописни, сарадници, помагачи, добротвори, велики добротвори), списак одржаних јавних предавања.

Посебно се издваја напор аутора да приложи сачувану документацију Филозофског факултета у Скопљу: од првог Записника, предлога буџета, распореда предавања, писама, меморандума, насловних страна књига објављених у издању Музеја Јужне Србије (Светозар Радојчић, Портрети српских владара у средњем веку, Музеј Јужне Србије, Скопље 1934; Петар Митропан, Први интелектуалци на југу, штампарија Јужна Србија, Скопље 1936. и т.д.) све до издвојених текстова из оновремене дневне штампе („Време“; „Политика“) у којој се неретко писало о научним резултатима наставника и сарадника Филозофског факултета у Скопљу.

Имајући у виду да се монографија о Филозофском факултету у Скопљу први пут појављује у нашој научној јавности, важно је истаћи да ће сваки заинтересовани читалац у овој књизи пронаћи на десетине података који су у науци били или на маргини или готово у потпуности заборављени. Педантно вођење рукописа, указивање на активности научних делатника који су учинили за културно наслеђе толико да се слободно може рећи да је реч о капиталним делима, одлике су овог рукописа. Аутор суверено влада подацима, објективно тумачи нимало лаке историјске околности у међуратном периоду, зналачки

thanks to Stanislav Vinaver, Rebecca West visited Skopje, where Anica and Hasan Rebac were her guides. In the sixth chapter, there is an alphabetically classified list of all professors, assistants, and lecturers of the Faculty of Philosophy in Skopje from 1920 to 1941, followed by a list of graduated students from 1920 to 1939. After that, there is a list of members of the Skopje Scientific Society (honorary, regular, correspondent, associates, helpers, benefactors, and great benefactors), as well as a list of public lectures held.

The author makes a special effort to include preserved documentation from the Faculty of Philosophy in Skopje, starting from the first minutes, budget proposals, lecture schedules, letters, memoranda, title pages of books published by the Museum of Southern Serbia (Svetozar Radojčić, *Portraits of Serbian Rulers in the Middle Ages*, Museum of Southern Serbia, Skopje 1934; Petar Mitropan, *The First Intellectuals in the South*, Printing House of Southern Serbia, Skopje 1936, etc.) all the way to selected texts from contemporary daily newspapers („Vreme“; „Politika“), which often wrote about the scientific results of teachers and collaborators of the Faculty of Philosophy in Skopje.

Taking into account that the monograph on the Faculty of Philosophy in Skopje is appearing for the first time in our scientific community, it is important to emphasize that every interested reader will find dozens of data in this book that have either been on the margins of science or almost completely forgotten. The meticulous handling of the text, the indication of the activities of scientific contributors who have made such important contributions to cultural heri-

разуме оновремена интелектуална кретања и успева да покаже и докаже да је Скопље уистину у овом периоду било интелектуални центар у којем су стварали и радили озбиљни научници, посвећени професори који су, нарочито када се говори о пољу историје и историје уметности, стварали и радили на изворишту идеја. На насловној страни аутор сасвим смислено прилаже фотографију Филозофског факултета, знаменито дело архитекте Момира Коруновића. Не само ликовним решењем, већ и изузетно занимљивим садржајем, јасно је да се ова књига издваја када су у питању публикације посвећене историји високошколског образовања, тако да ни не чуди да је Министарство културе РС препознало и финансијски помогло објављивање ове књиге. Полемични тон, јасна аргументација, лакоћа праћења текста, представљају само неке од квалитета ове књиге. Извесно је да је реч о публикацији коју би требало да прочита и цитира сваки истраживач заинтересован за научну делатност Гласника скопског научног друштва, Радослава Грујића, Светозара Радојчића, Александра Дерока. Научној јавности је отуда најзад доступна доследна и ерудитски и истраживачки утемељена публикација, неизоставна за разумевање и интерпретацију универзитетског живота у Скопљу у периоду од 1920. до 1946.

tage that it can be freely said that it is a capital work, are characteristics of this book. The author sovereignly commands the arguments, objectively interprets the not so easy historical circumstances in the interwar period, understands the contemporary intellectual movements with expertise, and manages to show and prove that Skopje was truly an intellectual center in this period where serious scientists, dedicated professors, especially in the fields of history and art history, created and worked at the source of ideas. On the front page, the author sensibly attaches a photograph of the Faculty of Philosophy, a famous work by the architect Momir Korunović. Not only by the visual solution but also by the extremely interesting content, it is clear that this book stands out when it comes to publications dedicated to the history of higher education, so it is not surprising that the Ministry of Culture of the Republic of Serbia recognized and financially supported the publication of this book. Polemical tone, clear argumentation, ease of following the text are just some of the qualities of this book. It is certain that this is a publication that every researcher interested in the scientific activity of Radoslav Grujić, Svetozar Radojčić, and Alexander Deroko should read and cite. Therefore, the academic community finally has access to a consistent and erudite publication, indispensable for understanding and interpreting university life of Skopje in the period from 1920 to 1946.

